

1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről

30 évvel később, egy veterán szemével

**Dr. Baráth Etele
2026.01.16
Siófok**

Bevezetés: szubjektív vélemény a területfejlesztésről

**A területfejlesztés politikailag meghatározott
tevékenység: **célja a közjó területi egyensúlyának
biztosítása****

**A területi rendszer történet-genetikailag meghatározott,
ember és közösségeinek kulturális
elkötelezettsége a fejlődés/haladás iránt**

A területfejlesztés **eredmény orientált, a növekedés /GDP/
helyett a fejlődést /GDR/ célozza; a gazdasági /ágazati-
vertikális/ és a környezeti-kulturális /területi-horizontális/
tevékenységek **kölcsönhatásai optimumának** közelítése**

**A területfejlesztés a nagyobb /állam, regionális stb./ és
kisebb /kistérség, település stb./ **együttműködésén** alapul**

**A területfejlesztés gyakorlata a társadalmi
önrendelkezés, a **demokrácia fejlettségét fejezi ki**
/tükrözi/**

A területi rendszer

„TERÜLETI” RENDSZER

„ÁGAZATI” RENDSZER

1.4.

1.3.

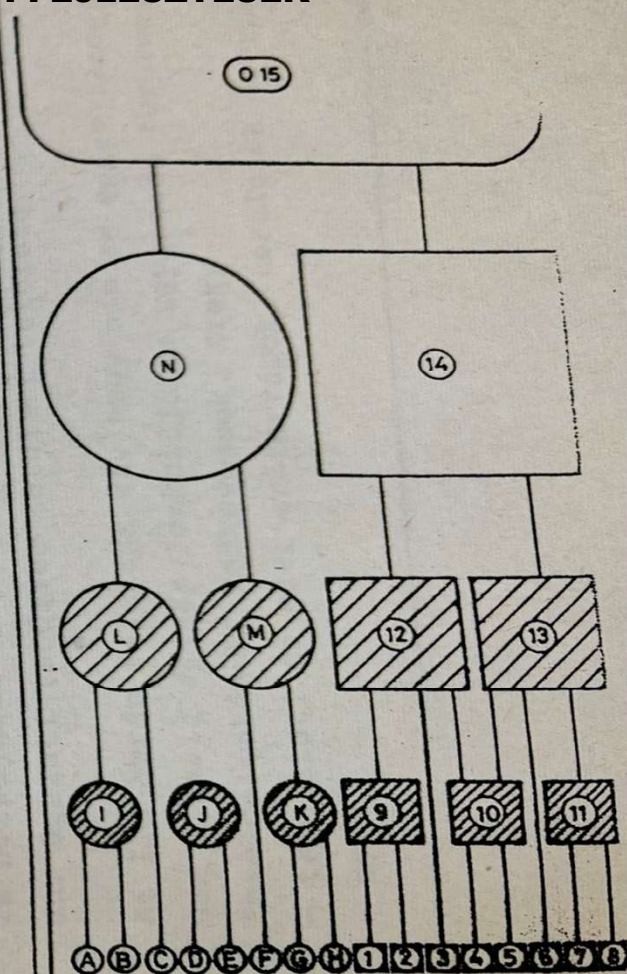
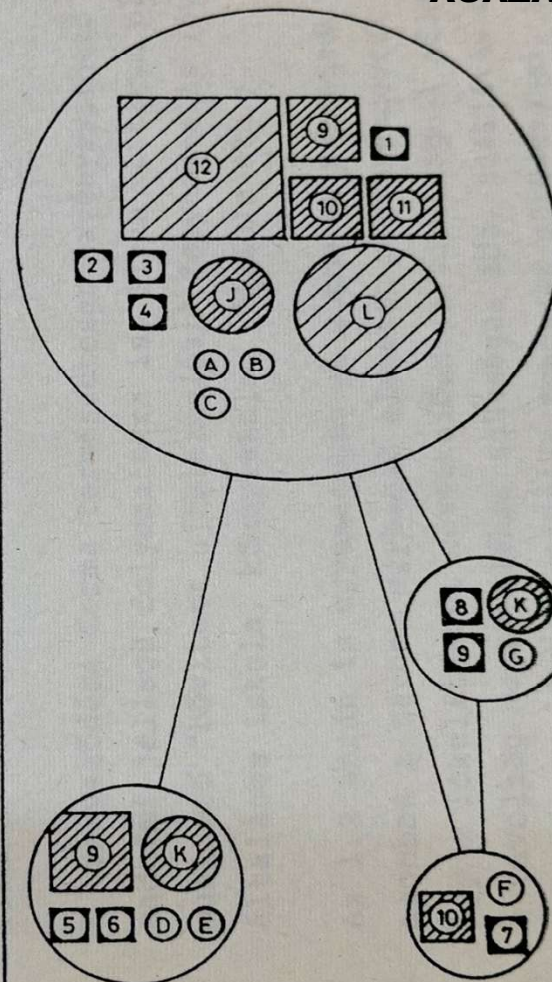
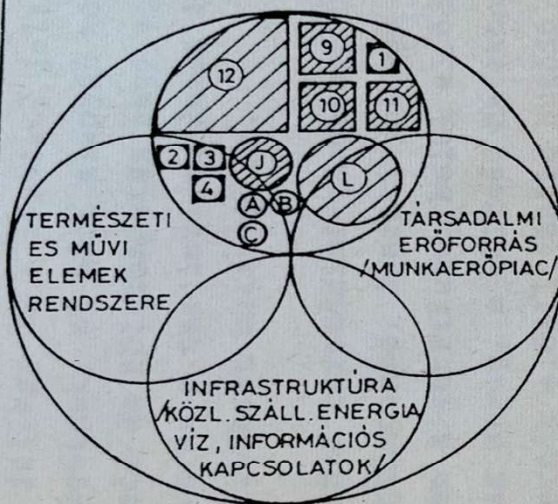
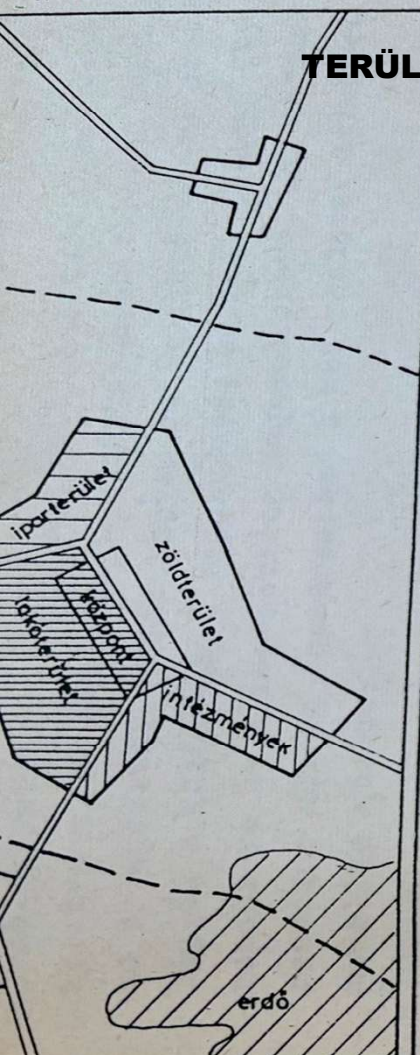
1.2.

1.1.

TERÜLETRENDEZÉS

TERÜLETFEJLESZTÉS

ÁGAZATI FEJLESZTÉSEK

Az induló helyzet rendszerváltás előtt

- **1970-es évek: a hierarchizálás elfogadása**
- **1980-as évek annak meghaladása**
- **1990-96 A jóléti társadalom ideája**
- „A gazdagság, vagy ellentéte, a szegénység, nem jövedelmi, anyagi kérdés csupán, függ a területi-települési lét környezeti viszonyaitól /oktatás, szolgáltatások, infrastruktúra stb./ és döntő a társadalmi belső kapcsolatrendszer, a szolidaritás.”/ Pierre Rosanvallon „A jóléti állam válsága”/
- **A rendszerváltás különböző sebességű folyamatok összessége**
/Ralf Dahrendorf 6 hónap, hat év, harminc év?/
- **A politikai rendszer átalakulása megtörtént hat hónap, a gazdasági rendszeré hat év alatt. . .**
- **A társadalmi és kulturális élet lényegi átalakulása azonban nem következett, nem következhetett be.**
- **A politikai-gazdasági folyamatokat új rendjét csak akkor tekinthetjük befejezettnek, ha a társadalmi-kulturális átalakulás is lezajlott.**

- **Gazdasági, területi, társadalmi tervezés a „rendszerelváltás” előtt;**
- **erőteljes pénzügyi és műszaki szemlélet, statisztikai „burok”,**
- **fokozatosan csökkenő politikai dominancia, a „nagyberuházások” kudarca,**
- **látszólagos monotonizmus ellenére változatos vidék,**
- **komoly, európai szintű regionális kutatások, tervezés, /VÁTI -Salamin/**
- **növekvő és alapos társadalomtudományi igény (ágazati jellegű „tervek” OT, OTT, OTK)**
- **Hogy mennyire? Kutatás: honnan indult a rendszerelváltozás: KT + BE**

Társadalmi - területi fejlettség % 1986

• Elit felső közép alsó deprivált

Budapest	3.6	8.8	3.7	3.8	0.1
Felső	3.0	9.5	3.2	5.0	0.5
Közép	0.6	6.1	2.0	4.5	1.7
Alsó	0.0	4.0	4.4	10.4	6.0
Elmaradott	0.0	1.6	8.6	8.6	6.1

16.0

11.0

22.4

Kolosi-Baráth /1982-86/

1990 UTÁN

Az átalakulást leíró társadalmi-gazdasági-életszínvonalbeli-kulturális **görbék** nem a rendszerváltás pillanatában kezdődtek, **nem is fejeződtek be** hat hónap vagy hat év alatt.

Az ország ketté szakadt szerkezete öröklött, tovább mélyült

Győr térségében több mint 50 százalékkal volt nagyobb a gazdasági szervezetek hatékonysága, mint a keleti területen; minden harmadik szervezet már vegyesvállalatként működik, s ezáltal külföldi működőtőkét mondhat magáénak, **míg az ország keleti részében ez nem érte el a minden tizedik vállalatot sem.**

Az ország területének több mint két ötöde gyakorlatilag leértékelődően volt, mindössze három ötödén volt jele, hogy a piacgazdasági átalakulásnak, a gazdasági fejlődésnek már fellelhetőek pozitív nyomai is.

a gazdaság tényezőinek fejlettsége Magyarországon lineárisan függött össze a településnagysággal.

rendkívül kedvezőtlen jelenség volt az, hogy az egyes települések, bár nagyon sokat beszélünk társulásaikról, gyakorlatilag függetlenül élnek környezetüktől, és minden, az innovációt mutató, a gazdasági fejlesztésre vonatkozó mutató azt bizonyítja, hogy a települések nem a közvetlen környezetükkel élnek együtt.”

A feltörő értékek sokszínűek, a regionalizmus a csaták középpontjában

A politikai programok strukturálatlanok, kiforratlanok

A gazdasági érdekek nyilvánossá válnak, ütköznek

A liberális gondolkodás tényérése a tervezhetőséget is tagadta

Leépül egy nagy tapasztalatú kutatási és tervezési struktúra

A közigazgatási rendszer irányítói tapasztalatlanok

A kényszerek a rendszertelenségéből születnek, a rendszertelenséget pedig az „alultervezettség” szüli.

Hiányzik a mérték, a hosszútávú gondolkodás, a terv.

1994 és 98 között az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottságának fontosabb tevékenysége

1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól: Ez a „környezetvédelmi kerettörvény”, amely ma is a hazai szabályozás alapja. Meghatározta az alapvető környezetvédelmi alapelveket (pl. a „szennyező fizet” elvét) és létrehozta a környezetvédelmi igazgatás kereteit.

1996. évi LIII. törvény a természet védelméről: Ez a jogszabály fektette le a modern magyar természetvédelem alapjait, szabályozva a védett területek, barlangok és fajok oltalmát.

1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról: Bár ez érintette a gazdasági területeket is, a bizottság a vízbázisvédelem és a vízszennyezés elleni küzdelem szempontjából kulcsszerepet játszott a vitájában.

1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről: a bizottság a területfejlesztési területet is felügyelte, ez a törvény is a bizottság fókuszában állt. /KTM. Szaló P./

1997. évi LXXVIII. törvény. az épített környezet alakításáról és védelméről A korszerűépítési szabályozás megalapozása

35/1998 III.20./ OGY Határozat Országos Területfejlesztési Konceptió a konceptió megalapozása: Tér és Társadalom: 1995/Barta Györgyi, Csefkó Ferenc, Faragó László, Horváth Gyula, Hrubí László, Illés Iván, Pálné Kovács Ilona, Rechnitzer János/

Emellett a bizottság felügyelte a Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP) kidolgozását és elfogadását is 1997-ben, amely hosszú távú stratégiát jelölt ki az ország számára.

1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről

A törvény meghatározta a területfejlesztés célját;

a szociális piacgazdaság kiépítését,

a fenntartható fejlődés feltételeit,

az innovációk térbeli terjedését,

a főváros és a vidék közötti különbségek mérséklését,

a térszerkezet harmonikus fejlődését,

a térségi identitás megtartását és erősítését.

A törvény kijelölte a területfejlesztés intézményrendszerét:

Országos, regionális, megyei és kistérségi szinten definiálta a feladatokat

Kijelölte a területfejlesztés döntéshozó szerveit;

Országgyűlés

Kormány

Megyei területfejlesztési tanács

kistérségek

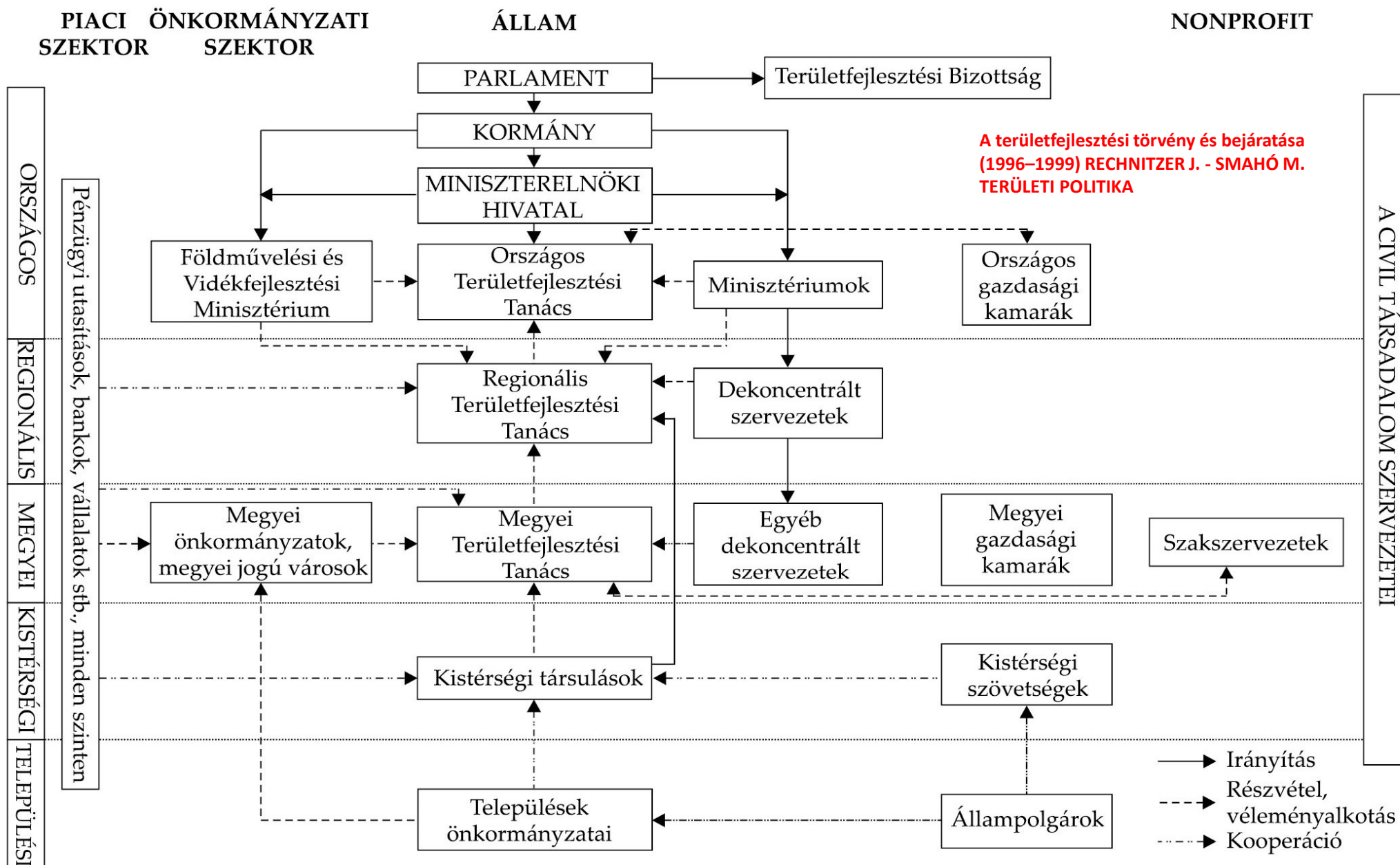
önkormányzatok

gazdasági szféra

munkavállalói képviselet

„A területfejlesztés céljainak hatékony megvalósítása érdekében a központi költségvetés, továbbá az egyes programok és fejlesztések elfogadásakor a területfejlesztés céljait figyelembe kell venni:

- a) az országos infrastruktúra-rendszerek fejlesztése során,**
- b) az ipari és mezőgazdasági válságkezelő és szakmapolitikai programokban,**
- c) a foglalkoztatáspolitikában,**
- d) a beruházás- és vállalkozásösztönzést, valamint a beruházásfejlesztést szolgáló alapok kialakításában,**
- e) az önkormányzati szabályozás kiegyenlítő mechanizmusában,**
- f) az idegenforgalomban,**
- g) az adópolitikában,**
- h) a szociálpolitikában és az egészségügyi ellátásban,**
- i) a művelődési és közoktatás-politikában.”**

A törvény létrehozza az országos, megyei, regionális fejlesztési tanácsok rendszerét. Az Országos Fejlesztési Tanács:

részt vesz, közreműködik, összehangolja, véleményezi koordinációs szerepkörben a területfejlesztési politika kialakítását és érvényesítését, az országos és a térségi fejlesztési programok, a központi, ágazati és a térség elképzelések, az országos, az országos jelentőségű, valamint az országhatárokon átnyúló infrastruktúra tervezést (létesítmények, hálózatok elhelyezése), az önkormányzatok számára kötelezően előírt feladatok végrehajtását

javaslatot tesz a területfejlesztési célú ágazati eszköz összehangolására, a területfejlesztést szolgáló pénzeszközök felosztására és a központi keret felhasználására, az egyes, megyehatáron túlterjedő területfejlesztési feladatok közös ellátására,

vizsgálja és értékeli, véleményezi az érintett minisztériumok és az országos hatáskörű szervek, illetve a területfejlesztési tanácsok fejlesztési célkitűzéseinek összhangját a területi politika céljaival, a területfejlesztési támogatások és a decentralizáció irányelveit, a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszerét, a lényeges területi hatásokkal járó ágazati fejlesztési koncepciókat,

A megyehatárokon túlterjedő egyes területfejlesztési feladatok ellátására a megyei területfejlesztési tanácsok **regionális fejlesztési tanácsot hozhatnak létre.**

A területfejlesztési koncepció kidolgozását, a területrendezési terv készítésében való közreműködést és más közös területfejlesztési feladatokat:

A fővárosi agglomeráció térségében a **Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanács,**

A Balaton kiemelt üdülőkörzete térségében a **Balaton Fejlesztési Tanács látja el.**

Értékelés

Az Európai Unió regionális politikájának megfelelő rendszer:

létrejöttek a területfejlesztés intézményei

megkezdődött a decentralizált források elosztása

a területfejlesztés szereplői között megkezdődött a kommunikáció

a megyei és kistérségi területfejlesztési koncepciók térnyerése

Korm. rendelet a koncepciók és programok, valamint a területrendezési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjéről

Megkezdődött a területi egységek, a megyék és a kistérségek **fejlesztésorientált építkezése**

A modern regionális politikáknak több eleme megjelenik:

az **endogén források feltárása és aktivizálása,**

a **szereplői körök kiszélesítése, azok együttműködése,**

a **helyi kezdeményezések felkarolása,**

az innovációs környezet alakítása, a területi egységek **versenyképességének fokozása.**

A regionális szint még csak ajánlva, annak tényleges létrehozását a megyék szabad társulására bízta

nem volt kellően átgondolt a tényleges döntéshozók körének kiválasztása, megyei jogú városok képviselte, kistérségek magas aránya

finanszírozási gondok, a decentralizált források elaprózódtak, az ágazati források koordinációja nem valósult meg

a kistérségek megyei területfejlesztési tanácsban való részvétel **száma** országosan 221 egység jött létre,

a kimondottan alulról, települési szintről **építkező szervezetek** vagy **kénytelenek voltak átalakulni,** vagy a képviseletüket belső egyezségekkal megoldani.

szakemberhiány jelentkezett

A területi politika azonban az intézményesülést követően **még nem volt képes** az ágazati fejlesztések összehangolására, így a területfejlesztés alárendelt szerepe továbbra is megmaradt.

Lopakodó decentralizáció valósult meg /Rechnitzer/, hiszen bizonyos elvek alapján a megyékhez ugyan **leosztásra kerültek területfejlesztési források**, de más ágazati forrásokban csak **nagyon áttételesen** jelent meg a területi szemlélet.

A források felhasználását rendeletben szabályozták, így a megyék csak a kijelölt, **országosan meghatározott célra fordíthatták forrásaikat**, az eltérésekhez, azaz a sajátos területi célok támogatásához miniszteri engedélyre volt szükség.-

A TERÜLETRENDEZÉSRŐL

„A területi tervezés alapja a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a **területrendezési terv”**

„A területrendezési terv a területfejlesztési koncepciókban megállapított célokkal összhangban meghatározza a térségi területhasználat módját.

A területrendezési terv tartalmazza továbbá:

- a) a térségi műszaki-infrastrukturális rendszerek térbeli rendjét;**
- b) a térség hosszú távú területi szerkezetét;**
- c) az egyes térségek adottságainak célszerű hasznosítását;**
- d) a környezet-, a táj- és természetvédelemmel kapcsolatos térségi feladatokat;**
- e) a környezeti, a társadalmi és a gazdasági hatásvizsgálatot.”**

A területfejlesztési és ágazati programok, valamint a településrendezési tervek készítése, egyeztetése és elfogadása során figyelembe kell venni az országos, regionális és megyei területrendezési tervben foglaltakat.

A területrendezési terv feladatainak tartalmaznia kell

a fenntartható fejlődés,

a környezeti elemekkel való gazdálkodás és

a környezet minőségének térségi szempontjait.

A VITÁRÓL

Európai integráció : Hangsúlyozta, hogy a törvény elengedhetetlen az Európai Unióhoz való csatlakozáshoz, mivel megteremti az EU regionális politikájával kompatibilis intézményrendszert.

A szubszidiaritás elve, vagyis az, hogy a döntéseket a problémákhoz legközelebbi szinten (helyben vagy kistérségben) kell meghozni.

Decentralizáció: Sürgette a döntéshozatali hatáskörök és a források elosztásának valódi decentralizációját, hogy a megyék és kistérségek saját fejlesztési sorsukról dönthessenek a központi kormányzat túlsúlya helyett.

A "régió" kérdése: A vitában érvelt a statisztikai-tervezési régiók létrehozása mellett, amelyeket nem közigazgatási, hanem **fejlesztési-tervezési egységekként** határozott meg (ez akkoriban komoly politikai feszültséget keltett a megyei rendszer híveivel szemben).

Gazdasági szemlélet: Városépítész-közgazdász háttérrel a területfejlesztést nem csupán állami támogatási rendszerként, hanem a **gazdasági versenyképesség javításának eszközeként** fogta fel, ahol a tőkebevonás és az infrastruktúra-fejlesztés szorosan összefügg. /Baráth E MSZP/

A központosított modell, központi újraelosztásos módszer 90 előtt meghaladandó

A települési önkormányzatok Alapvető változás a 1990 után új, nagy önállósággal rendelkező települési önkormányzatok megjelenése,

Alulról építkező modell szükséges, egy új területfejlesztési rendszer

A közigazgatás középszintje, meghatározandó az önkormányzati középszint

Régiók szerepe, mi legyen, kell-e?

Újraelosztás, koordináció szükséges, de csökkenő a Területfejlesztési Alapon keresztül. Különböző tárcáknál lévő alapok működésének koordinációja

A cél- és címzett támogatásokat, a minisztériumi kezelésű alapok, /agrár, ipar, egészség, oktatás stb./ egy részét, és egyéb központi forrásokat össze kell hangolni...

A társulás Újonnan létrejött több mint 130, különböző cél vagy célok megvalósítására alakult szerepe meghatározó

/Wekler SZDSZ/

Decentralizáció: Fontos, hogy tovább folytatódjék a decentralizáció, valós dekoncentráció

Lobbytörvény Ez a törvény egy lobbytörvény, amely a különböző lobbyigényeknek martalékaul odadobott fejlesztési pénzeknek az elosztásáról szól.

Negyedik tanácstörvény Ez a törvény a negyedik tanácstörvény, amely visszaerősíti a letűnt rendszer megyei tanácsainak szerepét, /Balsai I FIDESZ/

Az önkormányzati rendszer jövője az önkormányzati hierarchiában, döntési kompetenciákban és a tervezési rendszerben fellelhető, eddig meg nem oldott kérdések végül is milyen önkormányzati és önkormányzati rendszer kiépítéséhez vezetnek. /Csapody, MDF/

A vidék fejlesztésének szétválaszthatatlan része a középszint helyzete,

Intézményeket üzemeltetése, ameddig a megye csak intézmény üzemeltető, addig a mindenkori kormányok kénye-kedve szerint változik az intézményrendszer, a

közigazgatási rend. Ha néhány **intézmény, iskola, kórház üzemeltetését** a helyi önkormányzatok kapják meg, azt hiszem, azt nyugodtan el tudják látni.

A területi szervezés, tervezés egységes rendszerét, ágazati kapcsolódásait és

koordinációját, meghatározni, hogy azokból az egyes gazdasági ágazatokra eső kihatások és feladatok megállapíthatóak legyenek.

Mindenkinek joga van ott élni, ahol született, de mindenkinek joga van azt az előnyt is élvezni ebben az országban, amit egyes térségekben élveznek ugyan, de az elmaradott térségekhez nem jutott el. /Soltész KDNP/

**Köszönet a türelmes
meghallgatásért**

+ egy gondolat

A wikidemokrácia a törvény érvényesítése érdekében

Nyílt részvétel: Mindenkinnek lehetősége van ötleteket megosztani és szavazni a döntésekről.

Átláthatóság: Minden megbeszélés, javaslat és eredmény látható a nyilvánosság számára.

Együttműködő döntéshozatal: A döntéseket kollektíven hozzák meg, figyelembe véve a különböző véleményeket.

Technológia-vezérelt: Digitális platformokat használ a folyamat egyszerűsítésére és több ember bevonására.